

STRESZCZENIE ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

Imię i nazwisko autora rozprawy: mgr Edyta Szwedo

Stopień naukowy oraz imię i nazwisko promotora: prof. zw. dr hab. Kazimiera Wódz

Temat rozprawy doktorskiej: **„Sytuacja rodzinna i szkolna uczniów o różnym poziomie kompetencji społecznych. Analiza porównawcza”**

Głównym przedmiotem prezentowanych badań była sytuacja rodzinna i szkolna uczniów posiadających różny poziom kompetencji społecznych. Celem pracy było porównanie sytuacji rodzinnej i szkolnej dwóch skrajnych grup uczniów, to jest uczniów wykazujących się wysokim oraz niskim poziomem kompetencji społecznych.

Aby pełniej scharakteryzować środowisko szkolne ucznia, obok głównego obszaru badań pojawił się także obszar dodatkowy. W ramach dodatkowego zakresu badań:

- a) dokonano charakterystyki różnorodnych czynników, które, w ocenie nauczycieli, mogą wpływać na kształtowanie się kompetencji społecznych uczniów oraz na jakość pełnionych przez nich ról,
- b) dokonano charakterystyki wybranych czynników, które, w opinii uczniów, mogą mieć wpływ na zaburzone zachowania młodzieży na terenie szkoły, a tym samym utrudniać kształtowanie się kompetencji społecznych uczniów,
- c) dokonano charakterystyki nauczycieli, którzy posiadają, w opinii uczniów, predyspozycje do pracy z grupą sprzyjające pełnieniu szkolnych ról oraz charakterystyki nauczycieli takich predyspozycji nie posiadających.

Badania miały na celu znalezienie odpowiedzi na dwa podstawowe pytania:

- 1) Czy istnieje zależność pomiędzy sytuacją rodzinną, a rozwojem społecznym uczniów przejawiającym się w poziomie nabytych kompetencji społecznych?
- 2) Czy istnieje zależność pomiędzy sytuacją szkolną, a rozwojem społecznym uczniów przejawiającym się w poziomie nabytych kompetencji społecznych?

W pracy założono, iż istnieje zależność pomiędzy sytuacją rodzinną, a rozwojem społecznym uczniów przejawiającym się w poziomie nabytych kompetencji społecznych, w tym: istnieje związek pomiędzy korzystną sytuacją rodzinną uczniów, a wysokim poziomem ich kompetencji społecznych oraz istnieje związek pomiędzy niekorzystną sytuacją rodzinną uczniów, a niskim poziomem ich kompetencji społecznych.

Drugie założenie mówiło o tym, iż istnieje zależność pomiędzy sytuacją szkolną, a rozwojem społecznym uczniów przejawiającym się w poziomie nabytych kompetencji społecznych, w tym: istnieje związek pomiędzy korzystną sytuacją szkolną uczniów, a wysokim poziomem ich kompetencji społecznych oraz istnieje związek pomiędzy niekorzystną sytuacją szkolną uczniów, a niskim poziomem ich kompetencji społecznych

W pierwszym etapie badań przyjęto, iż na korzystną sytuację szkolną uczniów składa się grupa takich czynników, jak: wysoka pozycja socjometryczna uczniów w zespole klasowym; pozytywna postawa uczniów względem nauczycieli; pozytywna postawa nauczycieli względem uczniów (w opinii badanego); zadawalająca jakość relacji pomiędzy uczniami, a nauczycielami; dobra atmosfera panująca w szkole; wysoki stopień motywacji uczniów do nauki; pozytywny stosunek do nauki; pozytywny stosunek do ocen szkolnych; uczestnictwo w zajęciach pozalekcyjnych; dobre samopoczucie uczniów w szkole; powodzenia szkolne, przejawiające się w dobrych ocenach i dobrym zachowaniu.

Na niekorzystną sytuację szkolną uczniów natomiast składa się grupa takich czynników, jak: niska pozycja socjometryczna uczniów w zespole klasowym; negatywna postawa uczniów względem nauczycieli; negatywna postawa nauczycieli względem uczniów (w opinii badanego); niezadawalająca jakość relacji pomiędzy uczniami, a nauczycielami; zła atmosfera panująca w szkole; niski stopień motywacji uczniów do nauki; negatywny stosunek do nauki; negatywny stosunek do ocen szkolnych; brak uczestnictwa w zajęciach pozalekcyjnych; złe samopoczucie w szkole; niepowodzenia szkolne, przejawiające się w złych ocenach i złym zachowaniu.

Korzystna sytuacja rodzinna uczniów została zoperacjonalizowana przy pomocy następujących zmiennych: pełna struktura rodziny; zamieszkiwanie ucznia z rodzicami; wyższe lub średnie wykształcenie rodziców; dobra sytuacja zawodową rodziców (rodzice pracujący); wysoki lub przeciętny standard życia; dobre warunki ucznia do nauki; przeciętna wielkość rodziny (2-3 dzieci) ; brak nałogów/karalności w rodzinie; wysoki stopień zainteresowania rodziców postępami szkolnymi dziecka, w tym obecna współpraca rodziców ze szkołą, wysoka frekwencja na szkolnych zebraniach oraz monitorowanie powodzeń/ niepowodzeń szkolnych uczniów przez rodziców, pozytywna postawa rodziców

względem nauczycieli; dobra atmosfera domu rodzinnego; dobre relacje pomiędzy członkami rodziny; dobre samopoczucie ucznia w domu.

Determinantami niekorzystnej sytuacji rodzinnej, zgodnie z początkowymi założeniami, były: niepełna struktura rodziny; zamieszkiwanie ucznia z innymi osobami niż rodzice (rodzina niepełna, zastępcza); niższe wykształcenie rodziców; zła sytuacja zawodowa rodziców (bezrobotni); złe warunki ucznia do nauki; rodzina bardzo liczną (czworo i więcej dzieci); niski standard życia; nałogi /karalność obecne w rodzinie; niski stopień zainteresowania rodziców postępiami szkolnymi dziecka, w tym znikoma współpraca rodziców ze szkołą, nieuczestniczenie w zebraniach rodzicielskich, znikome monitorowanie powodzeń/ niepowodzeń uczniów przez rodziców; negatywna postawa rodziców względem nauczycieli; zła atmosfera domu rodzinnego; złe relacje pomiędzy członkami rodziny; złe samopoczucie ucznia w domu.

W obszarze głównych zainteresowań znalazł się więc szereg czynników, tworzących środowisko rodzinne i szkolne uczniów, sprzyjające bądź niesprzyjające ich rozwojowi społecznemu.

Analiza statystyczna wykazała, iż czynnikami rodzinnymi, wpływającymi w istotny sposób na zależność pomiędzy poziomem kompetencji społecznych uczniów, a ich korzystną, bądź niekorzystną sytuacją rodzinną okazały się: warunki ucznia do nauki, atmosfera domu rodzinnego, samopoczucie ucznia w domu oraz stopień interesowania się dziećmi przez matki oraz postawy rodziców względem szkoły i edukacji (postawa względem nauczycieli, monitorowanie stopnia przygotowania ucznia do szkoły, zadbanie o zakup niezbędnych pomocy szkolnych).

Czynnikami szkolnymi, w istotny sposób determinującymi zależność pomiędzy poziomem kompetencji społecznych a korzystną, bądź niekorzystną sytuacją szkolną uczniów były: relacja pomiędzy uczniem i klasą, relacja pomiędzy uczniem i nauczycielami, jakość relacji pomiędzy uczniami i nauczycielami, atmosfera szkolna, motywacja uczniów do nauki oraz samopoczucie uczniów w szkole.

W wyniku przeprowadzonych badań dowiedziono, iż: im lepsza była sytuacja rodzinna i szkolna uczniów, tym wyższy był poziom ich kompetencji społecznych. Związek ten, choć okazał się istotny statystycznie, był związkiem o przeciętnej sile, co sugeruje istnienie jeszcze innych, nieopisanych w pracy czynników wpływających na poziom kompetencji społecznych uczniów.

